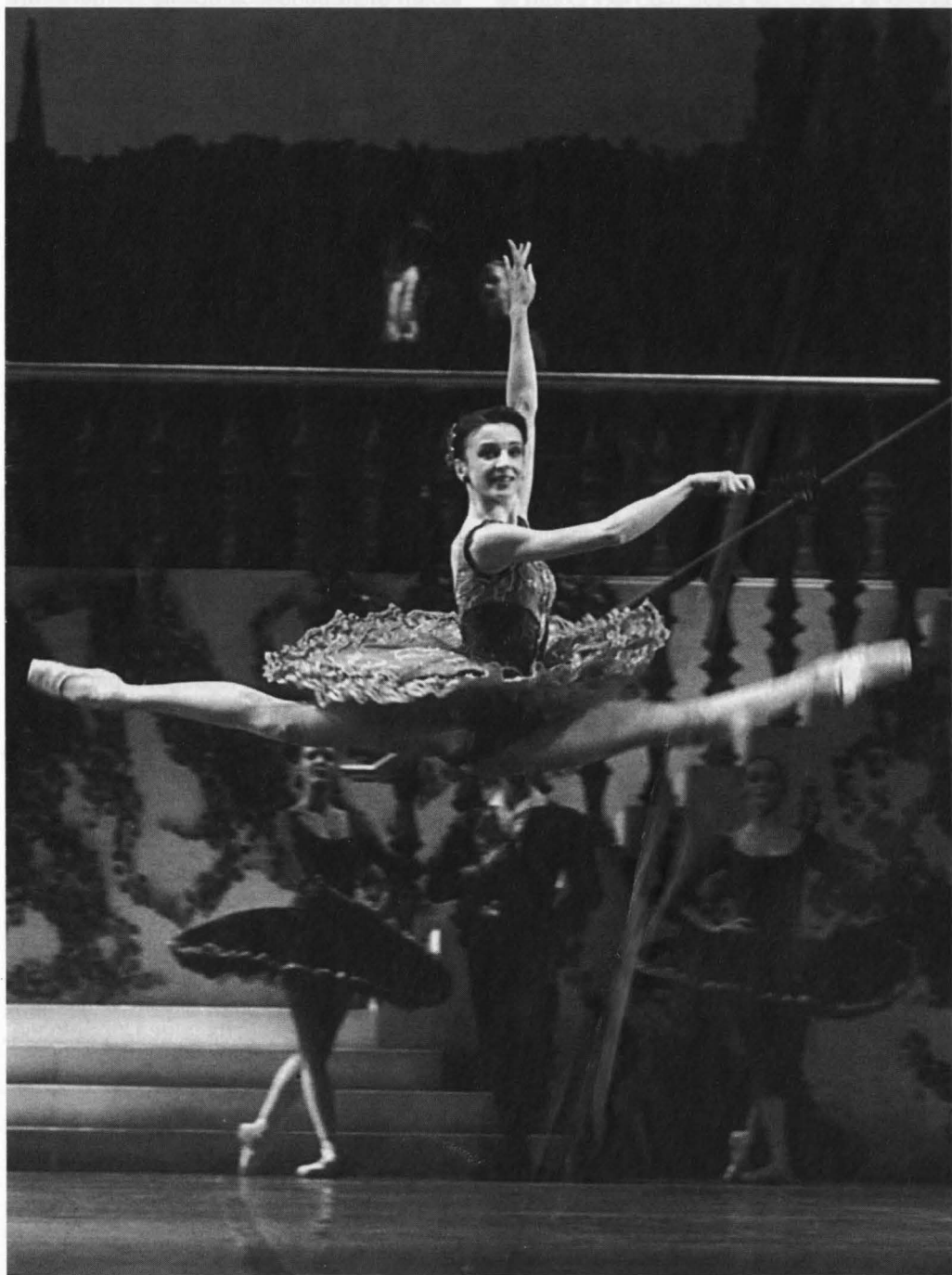

NOI, ÎN LUME

Doina MODOLA

O mare balerină: SIMONA NOJA

Carierea Simonei Noja a început la Cluj, ca prim-balerină a Operei Române, la absolvirea liceului de coregrafie (1986). A debutat ca balerină clasică, formată sub direcția Larissei Șorban și a lui Vasile Solomon, și a păstrat de-a lungul carierei acest stil al performanței, grației și victoriei asupra greutății ca una dintre coordonatele majore ale evoluției ei. În acești ani a creat roluri în marile baleturi ale repertoriului clasic: *Lacul lebedelor*, *Don Quijote*, *Giselle*, *Coppelia*, cărora ulterior, când evolua pe marile scene din Düsseldorf, Frankfurt, Berlin, Viena, le-a adăugat *Frumoasa din pădurea adormită*, *Bayadera*, *Raymonda*, *Spărgătorul de nuci* (cu acesta din urmă împlinind faimoasa trilogie a lui P. Ceaikovski), *Corsarul*, *Paquita*, *La Sylphide*.

Participarea în 1990 la cea de-a patra ediție a Concursului de balet de la Jackson, Mississippi, S.U.A., i-a adus balerinei clasice nu numai o confirmare internațională de prestigiu (medalia de argint), ci și debutul unei strălucite cariere pe marile scene ale lumii. După ce a dansat ca invitată în S.U.A. (Atlanta), Stockholm (Teatrul Regal Suedez), Opera din Basel, din 1991 (pînă în 1995) a fost prim-balerină la Deutsche Oper am Rhein Düsseldorf-Duisburg, sub conducerea coregrafului Heinz Spoerli, care se afla în juriul concursului de la Jackson, în 1990. Aici Simona Noja se familiarizează, sub conducerea reputatului maestru, cu repertoriul neoclasic și modern. Dintr-o balerină pur clasică, devine un prototip al dansului contemporan.

Dansează ca invitată la Frankfurter Ballett, Teatrul Regal Suedez, Opera de Stat Croată (Zagreb), Bolșoi Teatr și Helsinki Opera. Din 1995 pînă în 1997, cu o uriașă forță de muncă, dansează concomitent la Staatsoper Wien (de luni pînă vineri) și Deutsche Oper Berlin (de vineri pînă duminică) în repertoriile celor mai diferite opere, care implică o mare putere de asimilare și concentrare. Douăsprezece premiere în prima stagiune îmbogățesc substanțial repertoriul Simonei Noja. Din 1997, optează pentru calitatea de prim-balerină a Operei din Viena unde, în răstimpul a cinci stagioni, adaugă treizeci și trei de roluri noi, dintre care douăsprezece create anume pentru ea. Are ca parteneri staruri internaționale, ca Manuel Legris (de la Opera din Paris), Vladimir Malakhov (de la Opera din Viena), Giuseppe Piccone (de la American Ballet Theatre), Roberto Bolle (de la Opera Scala din Milano).

Recunoscută ca o balerină de primă mărime, e invitată nu numai în spațiul germanic (la Bayerisches Staatsballett, Staatstheater Hannover, Stuttgarter Ballett), ci și pe alte continente, în Asia, la Opera din Seul, în America de Sud, la Teatro Colon-Buenos Aires (unde creează rolul Esmeraldei în baletul *Nôtre-Dame de Paris*, realizat după coregrafia lui Roland Petit), și Teatro Municipal Santiago de Chile (*Corsarul* în 2001), în America de Nord, la Festivalul de la Miami.

Prestigioasa revistă de dans din Italia *Danza & Danza* îi acordă Premiul pentru „cea mai bună interpretă a stagiunii 2000–2001“.

Repertoriul ei neoclasic și contemporan cuprinde spectacole realizate în coregrafia unor mari creatori contemporani: John Cranko (*Romeo și Julieta*, *Cântecul pământului*), Mac Millan (*Manon*), Renato Zanella (*Mata Hari*, *Sacre*, *Movements*, *Cenușăreasa*, *Alles Walzer*, *Bolero*, *Beethoven Opus 73*, *Thin air*, *Amade*, *Duo Concertante*, *Love Beyond*), Neumeier (*Visul unei nopți de vară*), Heinz Spoerli (*Pasărea de foc*, *Goldberg Variationen*, *Verklärte Nacht*), Nils Christie (*Before Nightfall*), Ray Barra (*Schneekönigin*), William Forsythe (*In the Middle... Somewhat Elevated*). Dar și baleturi de Balanchine (*Temă și variațiuni*, *Apollo*, *Tchaikovski pas de deux*, *Violin Concerto*) și Roland Petit (*Carmen*, *Les Intermittences du Coeur*, *Nôtre-Dame de Paris*).

La 25 ianuarie 2002, Centrul Cultural Român de la Viena i-a dedicat o serată: *Simona Noja – misterul succesului sau Totul mai presus de argintiu*, unde în prezența unor mari personalități ale vieții artistice din capitala Austriei, creatori și critici, care au vorbit despre arta ei, și a unui numeros public de admiratori, ce făceau sala neîncăpătoare, a avut loc celebrarea acestei excepționale balerine. O serată, în care s-a derulat un film cu imagini din spectacole, s-a vizionat expoziția cu fotografii din creații ale sale (expuse permanent la Opera din Viena), a avut loc un dialog cu publicul, sărbătorita citind reflecții despre dans.

Ceea ce singularizează talentul Simonei Noja este forța spirituală, care înobilează, inteligența, cultura, performanța, neobișnutele date fizice. Prin forța spirituală Simona Noja ajunge la o prodigioasă capacitate de expresie și transcendere, care întrupează esența și o degajă felurit, atingând *fizic* privitorii, învăluindu-i. Gândul materializat în mișcare capătă substanțialitate dinamică, existență în sine. El prinde acea zonă a inexprimabilului în cuvinte, pentru care numai *gestul* (uneori numai schița sau intenția lui) poate crea o revelație. Pentru care doar *simțirea* poate deștepta înțelesul. Sau măcar o deschidere spre el.

Balerină de înaltă clasă, perfect stăpână pe mijloacele sale, ea este înclinată spre problematizare. Neliniștea interogației o îndreaptă spre marile repere estetice, în meditația asupra statutului său ca balerină și a dansului ca artă printre celelalte. Gândul prezent, mereu incandescent, în fiecare clipă, în fiecare fibră, alimentează un uluitor potențial de metamorfoză, conferind fiecărei creații un discurs interior neconținut, o conștiință a personajului, care se comunică, se transmite, cu fiecare gest. Purtând pecetea concepției personale asupra dansului ca sistem gestual și a capacității sale de revelare.

Cu aceeași vervă expresivă și virtuozitate tehnică, Simona Noja evoluează în cele mai felurite stiluri, păstrând în permanență o ținută intelectuală și emoțională cu puternic impact asupra partenerilor și asupra publicului. Temeinica pregătire coregrafică în stil clasic (baza performanței în dans), potențată printr-o solidă cultură umanistă (e licențiată în literé) și o neconținută preocupare pentru interferența tuturor artelor și raporturilor lor cu dansul în contemporaneitate îi înlesnește Simonei Noja performarea oricărui stil. Tehnica clasică, intuiția și informația îi asigură evoluția în sistemul armoniei și grației, al victoriei asupra gravitației, iar tehnica bazată pe forță, deschiderea spre demonstrația puterii musculare și a rezistenței.

Experiența de gimnastă (de la șapte la zece ani, ea a făcut parte din echipa olimpică antrenată de celebrul Béla Karoly) îi dă acces spre sistemul tehnicilor alternative, al mișcărilor din sport, arte marțiale, dans extraeuropean, asigurându-i o mare libertate dinamică, putința de a integra metode și idei noi, tehnici din alte discipline ca și rapida trecere de la una la alta, în cuprinsul aceleiași evoluții. În toate persistă însă, ca nucleu generativ și osmotic, conținutul spiritual, care e nu numai psihologic (prezent în elaborarea rolurilor) și concret mimetic, desprins din realitate, ci și *poietic*, abstract, paradoxal... nonfigurativ. Discursul interior contagios, în permanență accesibil prin gestualitate, dar și prin energia adresată minții și sensibilității, asigură proteismul unei fizicalități care poate fi uneori glorificare a carnalității, vigorii mușchilor, triumf al corpului fizic, și alteori „schimbare la față”, convertire în spirit, decorporalizare. Până și constituția trupului se schimbă în funcție de proiectarea în rol. Aceasta o face pe Simona Noja o maestră a ipostazierilor feminității de la însăși expresia iubirii până la principiul senzualității devastatoare.

Întreaga gestualitate figurează în *Lacul lebedelor* fiorul acela unic de abandon, smerenie, speranță, care e esența iubirii și figurarea ei cea mai delicată. Făptura balerinei devine imponderabilă, serafică, numai simțire. Tandrețea gingașă a gâtului, înclinat ca o dulce răsufare, ca un vis de mângâiere spune totul despre dăruirea fără margini, absolută, eternă. Întreaga ființă a *Lebedei albe* e numai suflet, șoaptă, adorație, puritate. Apoi, rănită de trădare și prinsă de blestem, încearcă să se împotrivescă, să se apere, să se salveze.

Simona Noja își pune amprenta interpretativă schimbând *vibrato*-ul brațelor, zbaterea prea fragilă, cu unduirea, pentru a conferi expresiei esențialitate, o consistență care mizează

nu pe fragilitatea *făpturii* lebedei (atât de ispititoare prin spectaculozitatea ei pentru o balerină), ci pe vulnerabilitatea sentimentului iubirii în sine.

Măiestria balerinei, pentru care parcă nu există imposibilul, ci numai provocări ale depășirii, nu-și divulgă nici un moment mijloacele, tehnica, efortul. Transsubstanțiată cu totul în fluidul mișcării, s-a dematerializat. Parcă însuși corpul eroinei s-a modificat, mai suflu, mai strunjit, mai clasic în gracilitatea lui ușoară.

Ca *Lebădă neagră*, balerina creează o altă ipostază a feminității, din nou în viziune personală. *Odette* nu e malefică, perfidă complice a *duhului rău* al apelor, *Rotbart*, ci, conștientă de farmecul ei, vanitoasă, seducătoare și plină de viață, se bucură expansiv de balul la care a fost adusă și de dansul căruia i se dăruie frenetic. Bineînțeles, urmărind întruna să trezească pasiunea *Prințului*.

Convinsă că dansul vine dinlăuntru ființei, care nu poate fi redusă la corpul fizic, ci la acela imaterial al proiectării în idee, Simona Noja își atrage spectatorul într-un itinerar inițiativ, îl conduce să întrezărească o lume, noi idei despre viață, existență, om, suferință, iubire, înțelegeri.

În *Romeo și Julieta* a lui John Cranko, unde evoluează alături de Tamas Solymosi, silueta feciorenică, ușoară, are candoarea dăruirii spontane, avântate, firești. Fără umbre, rețineri, ezitări, e dusă doar de șuvoiul pornirii necunoscute, de deșteptarea înfiorată a imboldului unirii. Atingerea trupurilor fragede păstrează elanul sincerității absolute, inconștiente, proaspete. E o armonie în împletirea lor, o lipsă de afectare, o expresivitate reavănă a gesturilor naturale, care comunică seducător vârsta timpurie a cuplului nemuritor și a iubirii dintotdeauna.

Admiratoare a lui Lucian Blaga, Simona Noja cultivă *poetica misterului*. Îl captează, îl pune în scenă, se învâluie în el, îl sporește. Revelându-l, nu-l spulberă. Urmărește știința creării tainei propriei sale apariții.

Manon (coregrafia de Mac Millan) surprinde ușurătatea unei femeiuști inconștiente, picante, încântată de propria ei modelare, cochetând de-a valma cu toți bărbații. Știindu-se privită, admirată, se mlădiază târăganat, abordându-l pe fiecare, nelăsându-i în pace, dansând pentru ei, cu toate șiretlicurile care-i pun în evidență rotunjimile promițătoare. Întreaga biografie a ingratei iubite a lui *Des Grieux* e în evoluția ei și în fiecare gest, în parte.

Coregraful care, după Merce Cunningham, a schimbat structura dansului contemporan, americanul William Forsythe a fost una dintre marile întâlniri, care au guvernat destinul artistic al Simonei Noja. Ea s-a produs la Düsseldorf, în 1993, artistul dezvoltându-i tinerei românce un nou sistem de mișcare – agresiv, extrem, combinație de estetic și athletic, în tehnica dansului neoclasic –, și declanșându-i nevoia personală de autoevaluare și cunoaștere de sine, de explorare și descoperire a propriilor limite, de selecție între datele naturale. Și, mai cu seamă, i-a stimulat setea de autodepășire și asimilare a unor modalități cât mai diverse. I-a indus principiul prezenței absolute în *acum* și *aici*. Coordonați pe care pentru prima oară le-a deprins în *In the Middle.... Somewhat Elevated*.

În spectacolul lui Forsythe evoluează doi oameni de oțel. În lumina proiectată de sus, în semiobscuritate, se conturează ca un triumf al forței, în albastru și gri, trupuri mobile, puternice, cu deschideri arcuite excesive. Întreaga evoluție e un poem al vitalității, o bucurie a mușchilor puternici, bine conturați.

În dinamica liberă, ca și în aceea impusă, cadența grea a muzicii pare să comande competiția. E uimitor cât s-a schimbat în dansul postmodern estetica trupului și a mișcării. Dansatorul are proporții de gladiator, cu tors impunător, michelangiolesc, iar dansatoarea

– plastică de acrobat. Evoluția lor lansează *energia*, o joacă, o contractă, o înșurubează. Ei caută grupurile statuare, în care frumusețea o dau volumele și contururile, masa, dinamica sacadată a structurii corporale. Senzația de neclintit, voință și avânt sportiv. Partenerii nu se învâluie, nu se împletesc armonice, ci se apucă, se cuprind, se proiectează.

Constituția fizică, umerii, toracele, tonusul, un anume mod de a-și înfinge picioarele în pământ, evocă starea marilor olimpiade. Și gloria trupescului, a corporalității.

Balerina româncă a dobândit o multilateralitate a posibilităților stilistice, care provine din acuratețea și perfecțiunea tehnică a fiecărui cod în sine, al dansului clasic ca și al dansului contemporan, atât de divers, atât de deschis tuturor influențelor motrice și imagistice.

Prin *Carmen* (coregrafia Roland Petit) galeria ipostazierilor își adaugă pantera conștientă de carnalitatea ei generoasă, devoratoare, seducându-l pe *Don José* (Manuel Legris) cu stratageme versate, șerpuiind sub ochii lui, mângâindu-se, sugerându-i îmbrățișări puternice, incandescente. Metamorfoza mizează pe conștiința care folosește fiecare mișcare pentru a-și impune – cu siguranță de sine, magic – materialitatea elastică, vitală, biciuitoare. Apropierile sunt magnetice, explozive, arcuite.

La Santiago de Chile, la Teatro Municipal, în spectacolul *Nôtre-Dame de Paris*, realizat după coregrafia lui Roland Petit, Simona Noja a creat o *Esmeraldă* cu o dinamică neașteptată, actuală, adunând în ființa ei, un adevăr peren: acela al primejdiei prin care ființa râvnită, plină de viață, sănătate, frumusețe poate să-și atragă ura și iubirea, pasiunea în formele ei extreme. Scoasă din imaginea tradițională, eroina e o indiană, o piele-roșie, condiție care o expune abuzului, ca paria. Spectacolul e unul în care prezentul implică idei și atitudini, în însuși faptul de artă, conferindu-i o anume fervoare a discursului și o cinetică violentă.

În pasiunea transformistă, Simona Noja știe să dezlănțuie, să cheme, să gestioneze îndelung energia răscolitoare, puterea stihinică, precum în *Bolero* (coregrafia Reneto Zanella). Ea devine o adevărată magmă, un turbion ce concentrează esența vitală. În care erosul năvălește cu mugetul său adânc, stăruitor, atotputernic. Deloc lasciv, mobilizându-și contorsionist sistemele, articulațiile, trupul balerinei degajă aprig, obsedant, forța obscură a miezului ființei. Simona Noja deține arta de a răzbate la principii, de a decanta prin dinamism esențe tari. De a surprinde umanul și categorialul, concretul și abstracțiunea.

Marile revoluții în dans au pornit dintotdeauna din cultură, din credință, din cugetare. Nu numai în dansul european, ci pretutindeni. În secolul care tocmai s-a încheiat, dansul a absorbit poeticile tuturor artelor, s-a devotat lui Nietzsche, a adoptat filosofia budistă, *zen* și teoria relativității a lui Einstein, s-a hrănit din fizica fluidelor și din manifestele avangardelor, s-a încredințat achizițiilor celor mai felurite. A tins spre filosofia culturii și spre antropologie, a pus în practică toate formele de artă, luptă, mișcare, sport, realitate cotidiană. Frumosul și urâtul, grația și antigrăția. A preluat codificările gestuale cele mai diverse, de pretutindeni și din toate timpurile. A reunit și a sintetizat în forme noi tot ce a absorbit sau a întâlnit. Și întotdeauna informația globală, cultura, conceptualizarea i-au fost sursele majore. Din toate acestea s-au alimentat marii coregrafi ai secolului al XX-lea. Dar și marii balerini.

Personalitate de excepție, Simona Noja a spart toate tiparele și a înfruntat toate prejudecățile. Deschisă spre sinteze, evoluează cu acuratețe în baletul clasic, neoclasic, modern și postmodern (cu toată paleta lui de varietăți). Deplin stăpână pe o tehnică subtilă și fermă, cu o dinamică excepțională, de înaltă performanță și o artă substanțială, onorează scenele unde dansează, lăsându-și amprenta pretutindeni pe unde trece. Oficiază dansul cu setea și conștiința noului mileniu, anticipându-l chiar. Dar omagiază întotdeauna arta adevărată, mesajul înalt.

În constelația marilor balerine ale vremii, Simona Noja e unică în strălucirea ei.